

A Kékvércse-védelmi Munkacsoport 2014. évi beszámolója

Palatitz Péter, Solt Szabolcs*, Horváth Éva, Fehérvári Péter, Kotymán László és Piross Imre Sándor

*Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)
H-1121, Budapest, Költő u. 21.
Email: solt.szabolcs@mme.hu

1. kép: Hím kékvércse
(fotó: Palatitz Péter)
Male Red-footed Falcon

ORSZÁGOS ADATSOROK

A fajvédelmi program keretében az MME Kékvércse-védelmi Munkacsoportja által végzett széleskörű állományfelmérés során 2014-ben ismét az előző éveket meghaladó számú pár kezdett költésbe. Az országos állományt 1250-1350 párra becsüljük. A felmérésekkel lefedett területeken összesen 1197 fészket foglaló párt derítettünk fel, ezek területi megoszlását az 1. táblázat részletezi.

A Munkacsoport tagjai a 2014-es szezonban hazánkban mintegy 1014 fiókat és 67 kifejlett madarat gyűrűztek meg ornitológiai gyűrűvel és egyedi színes gyűrűs kombinációval. Ebből csak a futó LIFE projekt mintaterületein 329 (238 KMNPI+ 91 BNPI) kirepülés előtt álló fióka és 67 kifejlett kékvércse (KMNPI) kapott színes gyűrűt.

A vonulás előtti gyülekezés Magyarországon 2014. szeptember második hetében érthette el csúcspontját, 17-én összesen 31 éjszakázó helyen 5936 kékvércsét számoltunk. Idén is a dévaványai gyüleke-

zőn számolták a legtöbb madarat, 2000 példány volt szeptember 10-én és egy héttel később is még a területen tartózkodott 1800 példány.

A MINTATERÜLETEN FOLYÓ KUTATÁSOK

Költési siker

A 2014-es évet két főbb jelenség kísérte végig, ami a vércsék költési eredményét is alapvetően meghatározta:

- a közelmúlt legerősebb mezei pocok gradációja
- a rendszeresen visszatérő, elnyúló hidegfrontok.

A rendkívül erőteljes mezei pocok gradációt jól ki tudták használni a ragadozómadarak és emlősök, ezerszám pusztítva el a kártevőket naponta. A mintaterületen – vércsetelepek közelében – több olyan lucernás sorsát is nyomon követtük, amelyeken nem látszott érdemi kártétel. A pocokok mindemellett lokálisan akár tarra rágták a lucernásokat és egyéb kultúrákat.

A rágcsálók száma az érintett régiókban az átlagos évek sokszorosa volt. Ezeken az élőhelyeken a táplálékhiány miatt köszönhetően nem csak a kékvércsék kezdtek nagy tojákszámú fészkekkel költésbe, de általánosnak számítottak a 6-7, sőt 8 fiókás vörös vércse, valamint az akár 9 fiókás erdei fülesbagoly fészkek is.

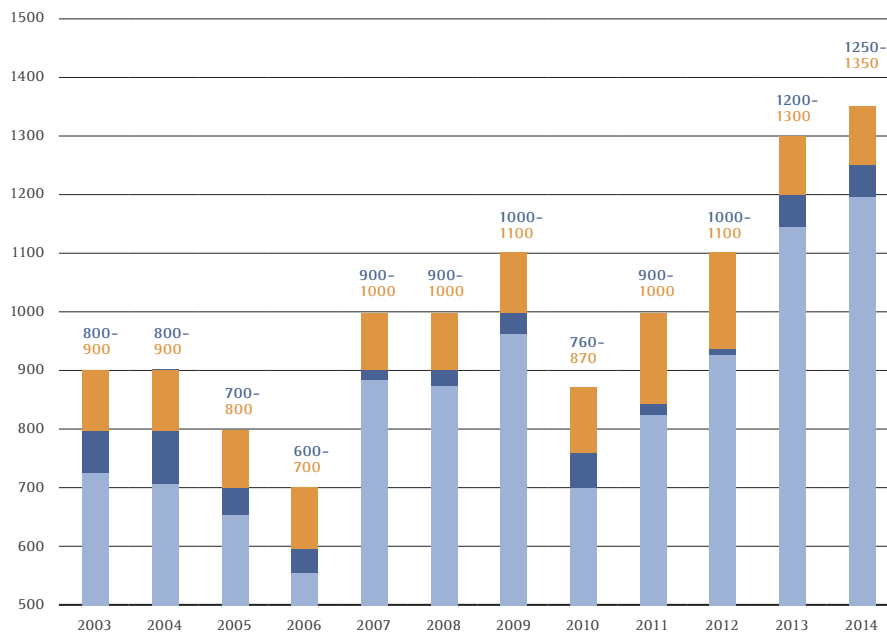
Ahol az időjárás nem szólt bele jelentősen a keltések kimenetelébe általánosan elmondható, hogy a vaskos mezei pocok menü hatására a fiókák az átlagosnál nagyobb súlyúak, jobban fejlettek voltak. Ahol azonban az esős, rossz időjárás akár többször is napokra lehetetlenné tette a zsákmányszerzést,

Nemzeti Park Igazgatóság / National Park Directorate	Ismert foglaló pár/ Observed occupying pair
BNP	165
DINP	16
KNP	134
KMNP	487
HNP	395
Összesen / Total	1197

1. táblázat: A kékvércse foglaló párok megoszlása Nemzeti Park igazgatósági területek között 2014-ben*

Table 1.: Distribution of Red-footed Falcon occupying pairs according to National Parks in Hungary, 2014

* Forrás: Magyar kékvércse-védelmi munkacsoport (2014)
A felhasznált adatok a munkacsoport tagjainak biotikai adatbázisából származnak: BNPI, DINPI, HNPI, KMNPI, KNPI és MME

1. ábra: A kék vércse állományfelmérések eredményei 2003-2014 között Magyarországon*

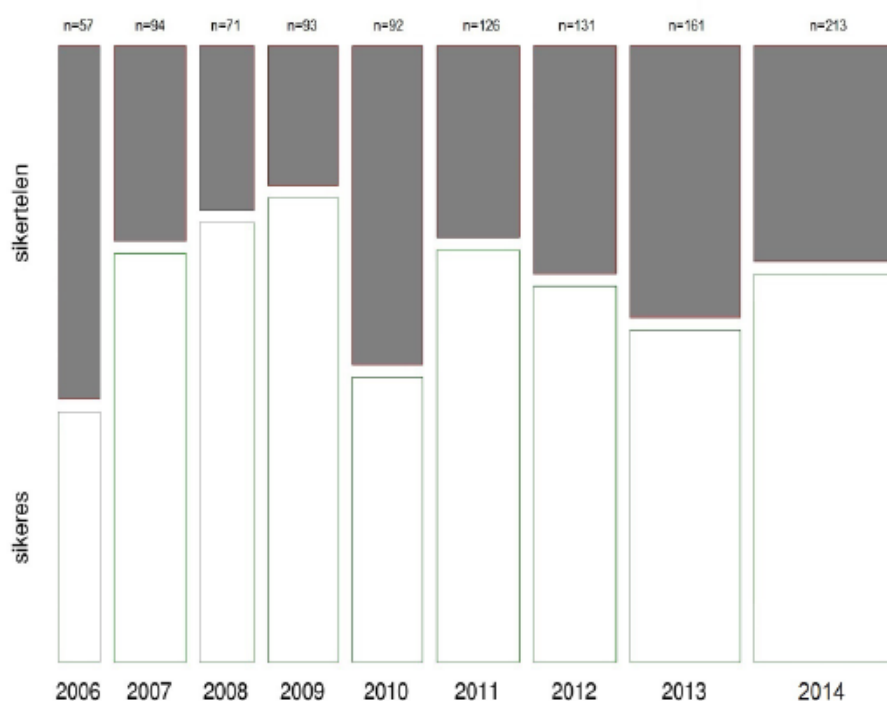
Figure 1.: Red-footed Falcon breeding population size in Hungary between 2003 and 2014

* Forrás: Magyar kékvércse-védelmi munkacsoport (2014) A felhasznált adatok a munkacsoport tagjainak biotikai adatbázisából származnak: BNPI, DINPI, HNPI, KMNPI, KNPI és MME

■ Becsült / Estimated max.
 ■ Becsült / Estimated min.
 ■ Számolt / Counted min.

a fiatalok az átlaghoz képest kisebbek voltak, legalább 3-4 nappal elmaradnak a normál növekedési görbe alapján elvárható fejlődési ütemtől. A helyi időjárás tehát erősen korlátozta a táplálékhiány következtében kialakult lehetőségek kiaknázását. A viharok kísérőjeként csak július hónapban 141 mm (!) eső esett, ennyi egész nyáron át is ritkán hullik le a Vásárhelyi-pusztában. A heves szél-

lökések és hirtelen lezúduló csapadék szinte minden kitett helyen tönkre is tette a szarkafészkekben és dolmányosvarjú-fészkekben fiókat nevelő párok költségét. Sok esetben még a szélirányba néző fedett költőládák is úsztak a vízben, ahogy egy-egy intenzív esőzés telehordta őket. Két esőfront között az egy-egy hetes száraz időszakok aztán másként tették próbára a családokat. A közel 100% pára-

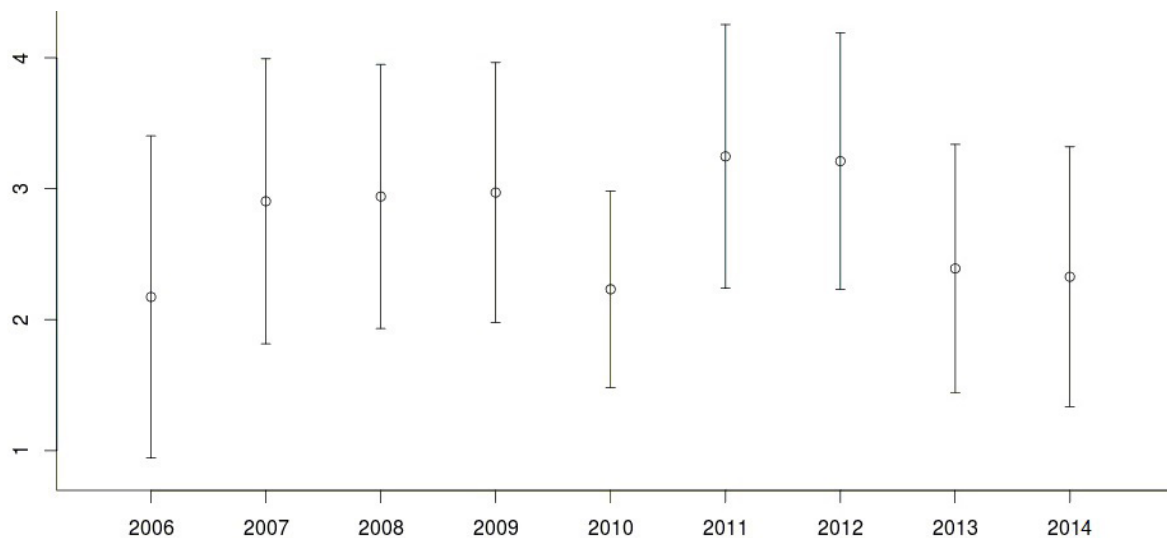

2. ábra: A sikeres fészkek aránya a kutatási területen 2006-2014 között

Figure 2.: Proportion of successful nests in the study area (HUKM10004)

* Forrás: Kotymán László (KMNPI), Solt Szabolcs és mtsai (MME Kékvércse-védelmi kutatócsoport)

Megj.: Az oszlopok szélessége a tojásrakásig eljutott párok számával arányos

3. ábra: A sikeres párok átlagos repített fiókaszáma a kutatási területen
 Figure 3. Mean number of fledged juveniles by successful nests of the study area (HUKM10004)

* Forrás: Magyar kékvércse-védelmi munkacsoport (2014) A felhasznált adatok a munkacsoport tagjainak biotikai adatbázisából származnak: BNPI, DINPI,HNPI, KMNPI, KNPI és MME
 Megj.: Az ábrán a körök az átlagot, a függőleges szakaszok pedig a szórást mutatják.

tartalom mellett harminc fok feletti kánikula köszöntött a tájra, és a fészkekben nem sokkal volt külön a klíma, mint egy befőttes üvegben. A körülmények ilyenén kombinációja két csoportra osztotta a kék vércse fiókákat a kelés időpontja és az utódok kondíciójának megfelelően. A korábban cseperedők – a „húzó csapatot”, míg másik felük inkább a „lemaradók” táborát erősítette. Előbbiek

voltak az erős, nehéz, életre való és korán, sok esetben szokatlanul korán, akár húsz napon kirepülő fiókák, míg utóbbiak a gyenge, kis testtömegű és lassan fejlődő csoport. Első alkalommal figyeltük meg, hogy egy háromfiókás kék vércse fészekaljnál hógutát kaptak a frissen kikelt fiókák.

2. kép: Kékvércse élőhely Kazahsztánban (Naurzum) (Fotó: Palatitz Péter MME) / Habitat of the Red-footed Falcon in Kazakhstan (Naurzum) (Photo: Peter Palatitz MME)

3. kép: A három fiókás Sárvíz-völgyi fészekalj (fotó: Solt Szabolcs) *The bridge between the Hungarian core population and the Slovakian breeding pairs: the only known Red-footed Falcon clutch in Fejér county after ringing*

4. kép: Ubul első szárnycsapásai műholdas jeladóval (Fotó: Nagy Attila, Milvus Csoport) / *First wing beats of Ubul with PTT after release (Photo: Attila Nagy, MILVUS Group)*

Az előbbieken festett vegyes körkép mellett a 2014-es esztendő hozott egy különösen kedves apropót is: alkalmunk volt meggyűrűzni egy olyan kék vércse fészekaljat, amely talán a hidat jelképezi a létéért küzdő szlovákiai és hazai nyugati határszéli, valamint a mindehhez bázist nyújtó keleti-oroszországban fészkelő kékvércse-állomány között. A Fejér megyei egyetlen fészkelő pár a Sárvíz-völgyben foglalt egy költőládát a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai által létrehozott kis műfészkek telepen (3. kép).

VONULÁS

A Kárpát-medence kék vércse állományának őszi vonulási útvonalai évek óta ismertek. Kevés információval rendelkezünk eddig arról, hogy a tőlünk nyugatabbra és keletebbre, földrajzilag a Kárpát-medencétől elkülönülő állományok egyedei merre vonulnak, valamint hogy mi zajlik a telelőterületen. Összesen 10 darab Microwave 5 grammos műholdas jeladót szereltünk fel adult kék vércsére. A legnyugatibbi költőterületen Olaszországban a Pármai-síkon egy madár (Apolló) kapott jeladót. Magyarországon a Vásárhelyi pusztán három régről ismert színes gyűrűs példányt jelöltünk meg (Ági, András, Ákos).

Romániában a Duna-deltában három ismeretlen származású átvonuló egyedre szereltünk adót egy őszi kirándulás során (Karma, Ubul, Karaj).

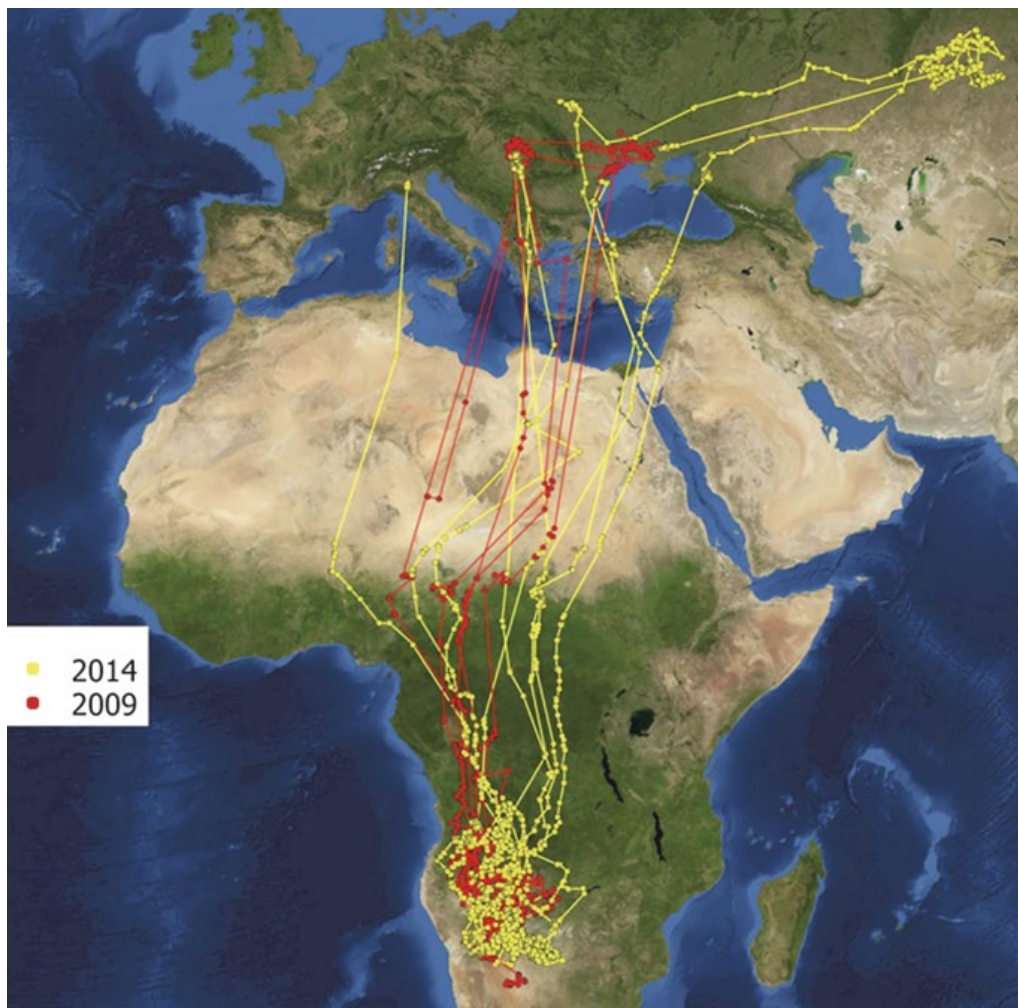
Végül, de nem utolsó sorban a Kazahsztán északi régiójában a Naurzum Nemzeti Parkban költő három kék vércse (Aisa, Dana, Adai) megjelölése zárta a projektünk „keleti nyitását” (4. kép).

Az egyik jeladó (Karaj) sajnos vélhetően meghibásodott, mert közvetlen az elengedést követően és azóta sem adott jelet, míg Aisa Kazahsztánból mindössze Ukrajna és Oroszország vitatott határterületéig jutott, ahonnan szeptemberre megszűnt a jelfolyama. A többi hét vonulásba kezdett és a Földközi-tengert átrepülő madár az egyenlítői esőerdőt átszelve szerencsésen elérte a délnyugat-afrikai telelő területet (4. kép).

A megfigyelt vonulási mintázat több érdekességre hívja fel a figyelmet:

- az összes adult kék vércse hasonló stratégiával és irányultsággal ugyanarra a telelőterületre vonult
- ÉK-DNY irányú útvonalakon haladtak a költőterületet elhagyva a Száhel-övezetig, csak kényszerhelyzetben (rossz időjárási viszonyok) szakították meg több napra a vonulásukat, az esőerdőt átszelve jutottak el Angolába
- a költőhelyeiket egymástól elválasztó nagy távolság ellenére a hatalmas telelő területen olykor igen közel voltak egymáshoz (aggregálódtak)

Néhányunknak volt szerencséje 2014 februárjában a botswanai telelőterületeken is megtapasztalni mi lehet ilyenkor oly vonzó arrafelé madaraink számára.

1. térkép: A műholdas jeladóval jelölt kék vércsék őszi útvonalai (Térkép: Fehérvári Péter, MTM)
Post-breeding migratory routes of Red-footed Falcons (Map: Peter Fehérvári, HNHM)

5. kép: A természeteken kívül az Afrika déli felén időszakosan hatalmas tömegekben rajzó szöcske fajok is fontos táplálékai a kék vércséknek (Fotó: Palatitz Péter MME) *In Southern Africa apart of termites some Bradyporidae species showing periodically large gradations are also important prey sources of Red-footed Falcons*

A kék vércsék jobbára nem a nyílt szavannás élőhelyeken telelnek, hanem a zártabb, bozótos szavannákon és az ún. Mopane erdőkben.

Csapatunk a botswanai Letlhakane régiójában lévő bozótosban mintegy 70 km-nyi autózást követően 3000 éjszakázó amuri vércse között látta meg az első kék vércsét. A területen egészen a nyugatra lévő namíbiai határig erős rajzásban volt egy nagy testű szöcskefaj (*Bradyporidae* sp.) (5. kép). A bokrokon mindenfelé üldögélő rovarokat a vércsék az ágakat megrugdosva szedték össze, és a levegőben ették meg. Később tömegesen rajzó termeszket kapkodó kék vércsét is láttunk.

Ahogy nyugatra haladtunk egyre több kék vércse került szem elé, a kalahári peremvidéken Sekoma és Jwaneng között a középveszélyű vezetéseken összesen közel 600 madarat számoltunk. Bővebb úti beszámolóink és fotogalériánk a honlapunk „hírek” rovatában elérhető.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönjük az alább felsorolt személyeknek a fajvédelmi programban évek óta végzett áldozatos munkát! Ágoston Attila, Barabás Lilla dr., Bánfi Péter, Bagyura János, Balázs István, Balogh Gábor, Barcánfalvi Péter, Barna Krisztián, Bártol István, Bíró Csaba, Boruzs András, Borza Sándor, Böde Ágnes, Bránya Krisztián, Czifrák Gábor, Csáki Imre, Daróczi Szilárd, Engi László, Erdélyi Károly dr., Erdős Sarolta, Fajka Diána, Fatér Imre, Fekete Gabriella, Ferencz Attila, Firmánszky Gábor, Forgách Balázs, Gál Lajos, Gergely József, Gulyás András, dr. Halmos Gergő, Halpern Bálint, Haraszthy László, Harsányi Dezső, Hoffmann Károly, Horváth Anett, Horváth Gergely, Horváth Tibor, Juhász Tibor, Katona József, Kepes Zsolt, Kiss Anita, Kiss Ádám, Kiss Róbert, Kleszó András, Kókai Károly dr., Kotymán László, Kovács Sándor, Kovács-Hosztvánszki Anikó, K. Szabó Attila, Lázár Bence, Lengyel Tibor, Lóránt Miklós, Marik Pál, Mészáros Csaba, Molnár László, Nagy Attila, Nagy Károly, Nagy Tamás, Németh Ákos, Orbán Zoltán, Őze Péter, Pataki Zsolt, Paulikovics Ildikó, Pál Szabó Ferenc, Pigniczki Csaba, Németh Tamás, Pompola Krisztián, Puskás László, Sasvári János, Sági Tamás, Seres Nándor, Simay Gábor, Soltész Zoltán, Spakovszky Péter, Sümegi Zsófia, Szalai Gábor, Szász F. László Szekeres Ottó, Szelényi Balázs, Széles Tamás, Széles Zsasklin, Széll Antall, Szilágyi Attila, Szitta Tamás, Tar János, Tihanyi Gábor, Tokody Béla dr., Tóth Imre, Tóth László, Tőgye János, Török Hunor, Török Sándor, Udvardy Ferenc, Utassy Tibor, Ujfalusi Sándor, Vadász

Csaba, Vajda Zoltán, Váczi Miklós, Vasas András, dr. Végvári Zsolt, Vidra Tamás, Vincze Tibor, Viszló Levente, Zalai Tamás, Zsiros Sándor

További információk a projektről és a fajvédelmi programról a www.falcoproject.eu honlapon olvashatóak.

A 'kék vércse védelme a Kárpát-medencében' (LIFE11 NAT/HU/000926) programot az Európai Unió LIFE alapja támogatja.

REPORT OF BIRDLIFE HUNGARY RED-FOOTED FALCON CONSERVATION WORKING GROUP 2014

In 2014, we registered a total of 1197 Red-footed Falcon (*Falco vespertinus*) breeding attempts in Hungary. We estimated the countrywide breeding population to 1250-1350 pairs. The maximum number of counted individuals during our weekly pre-migratory roost site survey was 5936 individuals at 31 locations in the second week of September. 2014 was the year of extremes. We observed a severe common vole (*Microtus arvalis*) gradation peak, which provided for an abundance of potential prey for the falcons never seen before at our study site, the Vásárhelyi Plains (HUKM10004). However, the weather in the breeding season also produced unprecedented precipitation extremes, possibly causing low success rate of breeding attempts (55%, n=184) and low breeding success (2,3 nestlings/successful nest) despite high prey densities.

We ringed 396 Red-footed Falcons (329 juveniles and 67 adults) in the two study areas of the LIFE+ project in 2014.

We equipped a total of 10 adult birds with PTTs in Italy, Hungary, Romania and Kazakhstan. Nine Red-footed Falcons successfully arrived to their wintering grounds (Angola, Botswana, Namibia), and thus revealed the post-nuptial migratory routes of a significant part of the world population. For more details on the current project activities visit: <http://falcoproject.eu>

The REDFOOT project is supported by the European Union's LIFE-Nature Fund.